

Oletetaan, että ekonomistit kiinnostuvat tästä metodologian kirjasta*

Jorma Sappinen
Tutkijaopettaja

Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu

Economic methodology: an
inquiry.

*Sheila C. Dow. Oxford University Press
2002.*

Sheila C. Dow on Stirlingin yliopiston kansantaloustieteen laitoksen professori, joka on uransa aikana tutkinut erityisesti rahataloutta sekä julkaissut myös monia oppihistoriallisia ja metodologisia tutkimuksia. Hänen uusin kirjansa käsittelee varsin kattavasti viimeaikaista kansantaloustieteen metodologista keskustelua, vaikka Dow onkin – taustaltaan makrotaloustieteilijänä – itse aiemmin julkaissut omia tutkimuksiaan pääosin makrotaloustieteen metodologian alueelta mm. vuonna 1996 kirjan *The Methodology of Macroeconomic Thought*.

Kirja lähtee liikkeelle varsin hauskalla tavalla, sillä Dow kertoo neljä taloustiedettä ja -tieteilijöitä koskevaa vitsiä, jotka lienevät ainakin useimmille taloustieteilijöille tuttuja. Taloustieteestä ja -tieteilijöistä on kerrottu paljon vitsejä ja näissä vitseissä välittyy pieninä palasina joko taloustieteilijöiden itsensä ja/tai ulkopuolisten käsitys tieteenalastamme. Mielestäni

tämä on hyvä ja onnistuneesti mielenkiintoa herättävä tapa lähteä liikkeelle, vaikka vitsit ovat luonteeltaan karikatyyreja, kertovat ne kuitenkin kiinnostavia asioita tieteenalamme luonteesta. Toki tällaiset ammattikuntavitsit ovat tietystä mielessä harhaanjohtavia. Ne nimittäin lähtevät liikkeelle oletuksesta, että kaikki ammattikunnan edustajat ovat samanlaisia, esim. omaavat yhtenäisen ajattelutavan, käyttävät samoja tutkimusmenetelmiä jne. Tämä ei tietysti pidä paikkaansa kansantaloustieteen(kään) osalta niin kuin Dow'n kirjasta tulee hyvin esille, kun hän käsittelee monin esimerkein kansantaloustieteilijöiden erilaisia teoria- ja talouspolitiikkanäkemyksiä.

Taloustieteen luonteen ja olemuksen pohittaminen on kansantaloustieteen metodologian päätehtävä. Tämä sisältää sekä tieteenalan luonteenpiirteiden kuvailun että niiden selittämisen, eli millaista kansantaloustiede on ja miksi se on sellaista kuin se on? Näiden tehtävien suorittamista edesauttaa taloustieteen tutkimusta koskevien esimerkkien läpikäynti. Dow'n kirjan parasta antia ovatkin runsaat kansantaloustiedettä ja talouden kehitystä kos-

* *Kansantaloustieteessä tehdään usein epärealistisia oletuksia, ja pelkään että tämän arvostelun otsikossa tekemäni on myös sellainen. Toki toivon, ettei näin olisi!*

kevat esimerkit, jotka tekevät siitä taloustieteilijälle helposti lähestyttävän, vaikka teos käsittelee taloustieteen olemusta tieteenalana paljolti tieteenfilosofian ja muun yleisen tietenteorian apuvälineitä hyväksikäyttäen. Dow kuvaa ja käsittelee esimerkkien avulla monipuolisesti sekä tieteenalamme luonteenpiirteitä että sen suhdetta tutkimuskohteeseensa. Hän käsittelee esimerkiksi neljännessä luvussa sitä miten empiirinen evidenssi on avuksi taloustieteen teorian valintaan ja käytännön soveltamiseen, kuten talouspolitiikkasuosituksiin, liittyvissä kysymyksissä. Tässä yhteydessä Dow käsittelee mm. inhimillisen pääoman teorian soveltamista koulutuksen ja talouskasvun problematiikkaan ja tuo esiin niitä monia ongelmia, joita em. alueiden tutkijat kohtaavat kun yrittävät selvittää teorian empiiristä pätevyyttä jne.

Kirja tuo esiin useimpien kansantaloustieteen metodologian nykyisin hyväksymän näemyksen, jonka mukaan metodologia voidaan ymmärtää tieteenalan itsereflektiona. Tähän reflektioon voidaan käyttää erilaisia käsitteellisiä välineitä, eivätkä nämä välineet tule pelkästään tieteenfilosofiasta, kuten joskus aiemmin hallitseva tilanne oli. Edelleen nykyinen ajattelutapa on, ettei metodologia tarjoa mitään yhtenäistä tieteenfilosofiasta lainattavaa ja mekaanisesti sovellettavaa sääntöjen kokoelmaa, jonka avulla taloustieteen tieteellisyys voidaan taata. Tämän taustalla ovat tietysti yhtäältä tieteenfilosofian sisäiset erimielisyydet siitä, mitä tiede oikeastaan on ja miten sitä pitäisi harjoittaa, mutta toisaalta myös se, että mm. tieteen historian ja -sosiologian tutkimus on tuonut esiin perinteistä tieteenfilosofian tiedekäsitystä kyseenalaistavaa ainesta.

Jotkut taloustieteilijät kuten *Deidre N. McCloskey* ovat tehneet aiemmin hallinneen

”sääntöperustaisen” metodologian ongelmista sellaisen johtopäätöksen, että koko kansantaloustieteen metodologia on kuollut ja että taloustieteilijät voivat sen seurauksena jättää huomiotta niin filosofien kuin muidenkin oman tieteenalan ”ulkopuolisten” käsitykset kansantaloustieteen luonteesta ja mahdollisuuksista. Dow ei (kuten eivät useimmat muutkaan metodologit) ajattele tällä tavoin vaan katsoo, että kansantaloustiedettä tieteenalana on hedelmällistä tutkia erilaisista lähtökohdista käsin. Kansantaloustieteilijöidenkin on hyvä olla tietoisia, että myös talouden tutkimus voi perustua ja tosiasiaassa perustuukin erilaisille metodologioille. Jos esimerkiksi jonkin taloustieteellisen tutkimuksen tulokset kyseenalaistetaan, taloustieteilijän ei ole viisasta lähteä argumentoimaan siten, että hän on noudattanut yhtä oikeaa tieteellistä menetelmää, vaan pyrkiä keskustelemaan niistä yleisistä lähtökohdista mille hänen työnsä perustuu ja verrata niitä muihin mahdollisiin lähtökohtiin.

”Sääntöperustaisen” metodologian poismenosta ei myöskään seuraa, että tieteenalan itsereflektio muuttuisi turhaksi tai mielenkiinnottomaksi. Kun taloustiedettä harjoitetaan joko teoreettisesti tai empiirisesti, noudatetaan aina joitakin yleisempiä periaatteita, vaikka tutkija itse ei näitä yrittäisikään lausua julki. Näiden tutkimuksen periaatteiden taustalla on puolestaan erilaisia sekä yksilö- että yhteisötason tekijöitä, joita tieteen tutkimuksen avulla voidaan löytää. Yritys selvittää näitä periaatteita ja niiden roolia tutkimuksen teossa auttaa syventämään ymmärtämystä omasta tieteenalasta, sen mahdollisuuksista ja rajoista, ja antaa lisäksi yhden tason keskustella taloustieteen harjoittamisesta muiden, joskus ehkä eri tavoin ajattelevien, taloustieteilijöiden tai tie-

teenalan ”ulkopuolisten” kanssa. Dow argumentoi sen puolesta, että metodologinen keskustelu voi toimia yhteisenä areenana ajatusvaihdolle nykypäivän peruslähtökohdiltaan usein hyvin erilaisten talous- ja yhteiskuntatieteellisten suuntausten välillä.

Dow’n kirja on suositeltavaa luettavaa kaikille kansantaloustieteen metodologiasta kiinnostuneille ja sopii myös johdatukseksi alan tutkimukseen. Kirjasta saatavan annin kannalta on vain eduksi, jos lukija tuntee jo jonkin verran kansantaloustiedettä. Se ei tosin ole mielestäni paras viimeaikoina ilmestynyt tutkimusalansa teos. Esimerkiksi viime vuonna ilmestynyt *D. Wade Handsin* Reflection without Rules esittelee kattavammin ja perusteellisemmin kansantaloustieteen metodologian kentän ja on filosofian osalta tarkempi eri oppien ja suuntausten erottelemisessa toisistaan. Dow’n kirjan pienet heikkoudet löytyvät filosofian ja tieteen teorian tuntemuksen puolelta. Kirjassa on ajoittain epätarkkuuksia, sillä toisistaan eroavia oppeja varsin huolettomasti niputetaan yhteen, kuten esim. positivismi ja falsikationismi yhdeksännessä luvussa. Kaikkien erityistieteiden, myös kansantaloustieteen, metodologian viimeaikaisen kehityksen ymmärtämisen kannalta Dow’n olisi ollut hyvä tuoda esiin ns. tieteenfilosofian ”naturalistinen” käänös. Tällä tarkoitetaan yleisesti ottaen sitä, että tieteenfilosofian ajatellaan perustuvan jollakin tavalla erityistieteisiin, eikä tieteenfilosofia tarjoa erityistieteistä riippumatonta ”ulkopuolista”

a priori näkemystä tieteenharjoituksesta. Toki kirjasta tulee implisiittisesti esiin em. näkemys, mutta tieteenfilosofian viimeaikaisen kehityksen selventäminen tältä osin olisi tavallaan selittänyt, miksi kansantaloustieteen metodologian alueella tehdään nykyisin tutkimusta hyvin monista eri lähtökohdista.

Lopuksi on ehkä syytä käsitellä (ikuisuus)kysymystä, miksi kansantaloustieteilijöiden ylipäänsä olisi syytä olla kiinnostuneita metodologisesta kirjallisuudesta. *Paul A. Samuelson* totesi kymmenen vuotta sitten eräässä haastattelukirjassa vapaasti suomennettuna seuraavasti: ”Ne, jotka kykenevät, harjoittavat tiedettä; ja ne, jotka eivät tiedettä kykene harjoittamaan, hölöttävät tieteen metodologiasta”. Käsittäkseni kansantaloustieteilijät, myös suomalaiset, ajattelevat varsin laajalti Samuelsonin esittämällä tavalla. Tieteenfilosofian ”naturalistinen” käänne kuitenkin on tuonut mukanaan yhden uuden houkuttimen taloustieteilijöiden näkökulmasta. Nimittäin kansantaloustiede on nykyisin yksi erityistieteistä, joita voidaan käyttää, ja on jo käytettykin, tieteen tutkimuksessa, siis myös kansantaloustieteen itsensä metatason tutkimuksessa. Eikö kuulostakin varsin houkuttelevalta: tutut välineet uudessa käytössä? Toki tällaiseen käyttöön liittyy aina refleksiivisyyden ongelma, mutta sitä en aio ryhtyä tässä selittämään: kiinnostuneet voivat etsiä selitystä esim. Dow’n kirjan seitsemännestä luvusta. □